

FOGLALAT: Magyarország és Erdély (meghívások az iparegyesület és kisdedovó intézet részéről; néhány észrevétel Réső-Ensel Sándor pestvármegyei táblabíró urnak a honoratorok szavazási ügyében közölt felszólaltára; Sárközy Pál +; iskolai növendékek jutalmaztatása; az ágos. hitvek egyházkerületi gyűlése Bonyhádon; ipar- 's tőzsérügy; a. János fővétel pesti sokadalom elsőhete 's első magyar tőzsérbank ügye; 's a. t.) Spanyolország (cortesviták az özvegy királyné ellenmondása és katonaság ügyében; az időszaki sajtó jelen állapota; 's a. t.) Anglia (a királyné nem személyesen nyitandja meg a parlamentet; írlandi repeal szónoklat mintája; parlamentnyitás és elnökválasztás; Gabonatörvény ügye; inség a dolgozók közt; O'Connell, repeal társulat szaporodása; Themse-tunnel; 's a. t. Poroszország (sajtószabadság tárgyalatása a rajnai közgyűlésen 's a. t.) Külföldi eleyhir. Dunavizállás. —

Magyarország és Erdély.

(Meghívások) Az iparegyesület ideigleni választmánya jövő szombaton sept. 4-én egyesületi közgyűlést fog a megyeház kis teremében tartani, melyre mind az aláírt, mind a' netalán helyben aláírni szándékozó urak ezennel meghívotnak Pesten, aug. 29. 1841. Vajda Péter titoknok Továbbá sz. k. Pest belvárosi zöldfa-utczában 19 szám alatt létező magyar *Kisdedovó Intezetben* f. e. sept. 9-én délután 3 órakor nyilvános próbatét fog tartatni, melyre minden gyermekbarát és nagylelkű pártfogó tisztelettel hivatalos.

(Néhány észrevétel Réső-Ensel Sándor pestmegyei tb. urnak „a honoratorok szavazási ügyében“ (Jelenk. 66. sz.) közölt felszólaltára.) A' közölt cikk vázlata ez: „Pestmegye a' honoratoroknak tisztújítási alkalommal szavazati jogot nem osztogathat, mert honi törvényink által ezen joggal egyedül csak a' nemesek vannak felruházva; ha tehát a' józan haladás szelleme már e' részben is valamely változást kívánna, eziránt az országgyűlésnek szükség intézkedni, minthogy fenálló törvényinket alkotmányos helyzetünkönél fogva egyedül csak az változathatja. Az 1715. 8. és 1741. 63. §. 3. csak azokra terjedvén, kik fekvő birtokaiktól a' felkelő sereghez katonát állítani köteleztettek, a' honoratorokat tisztválasztáskor szavazási joggal nem ruházhatja fel. Minélfogvást a' lelkészek és káplánok sem bírhatnak a' megyei gyűléseken és tisztújításokon szavazattal, minthogy törvényink által soha nemeseknek nem ismertettek el.“ 'S ez rövid kivonatja E. tbíró ur felszólalásának. — Tisztelem én, tiszteli — Pestmegye köztanácskozásiban résztvevő — minden hazafi E. tbíró urnak honi törvényünkbeni jártosságát; mert hiszen nem egy ízben valék szerencsés megyénk teremében hallani, midőn legjelesb szónokink, állításait törvénnyel is támogatni akarván, E. tbíró urra, mint törvényink élő promtuariumára hívtakoztak. De még inkább tiszteletre méltó tbíró ur azon szép lelkület, mely a' törvényhez szigorú ragaszkodásnak — ezen legszükségesebb polgári erénynek — jellemét oly igen tagadhatlan vonásokkal tanúsítja; mert bár mennyire ohajtja is nemzetünknek fejlődését, haladását, és boldogságát, ezt még is soha törvény nélkül, vagy épen törvény ellen eszközölni, vagy eszközöltetni nem kívánja; sőt épen azért, mivel a' nemzeti fejlődés haladás és boldogságnak igaz barátja, ezt — mint minden továbblátó alkotmányos polgárhoz illik — valamint törvény által kívánja eszközöltetni, ugye egyszermind törvény által kívánja biztosítani. Ezen polgári erénynek, mely nélkül semmiféle alkotmány nem állhat meg, sőt mely nélkül az alkotványnak még fogalma is merő képtelenség, és is forró keblű barátja levén, E. tbíró ur abbéli nyilatkozását, miszerint a' tisztújításkor gyakorlandó szavazási jognak nem nemesekre való terjesztését a' megye hatáskörét túlhaladóan, 's azért annak eszközölését országgyűlésre bízandónak állítja, valamint f. e. april hónapban tartott közgyűléskor nyilvánosan pártoltam, úgy most is lélekisméretem szerint lehetetlen nem pártolnom. De nem szükkeblűségéből, nem mintha a' szavazási jogot mindazon polgártársimra, kik annak fontosságát felfogni képesek, legyenek azok akár nemesek, akár nem nemesek, terjeszteni 's terjesztetni nem ohajtanám; mert igen érzem magamban, hogy az emberbarát — pedig ennek kell minden jó polgárnak lenni — csupán akkor lehet igazán boldog, midőn azt, a' mi neki kedves, a' mi őt boldogítja, másokkal is megoszthatja; hanem a' sokszor tisztelt tbíró ur által felhordott számos okon kívül még részint azért, mivel én a' honoratorokat nem *szavazási kegyelemmel*, hanem *szavazási joggal* ohajtanám felruháztatni; részint pedig azért, mivel a' szavazási jognak, melyet én legalább még most nemesi jognak nézek, egyes megyék általi önkényes kiterjesztését, vagy megszorítását, fenálló alkotványunkra nézve veszedelmes politikai betegségnak tekintem, mely ha honunkban közönségesülne, akkor okvetetlenül politikai paroxizmust, 's végre alkotványi rendszerünk feloszlatását vonhatná maga után. Bármely igen magasztalják is tehát némely hirlapok szerkesztői Pestmegyei tbíró urra, vagy talán törvényelleni kegyeskedését, az alkotványához híven ragaszkodó törvényszerető magyar polgárral, ki nem tévőzva, hanem biztosan kíván haladni, még is soha sem hitethetik el, hogy a' mi nem biztos, nem veszedelmes, hogy a' mit egyedül csak az országgyűlési testület koronás fejedelmünkkel együtt tehet, vagy legalább annak egyesülve tanácsos tenni, azt akármeddig egyes megyei szabadon teheti. Ezekből immár kivetheti t. tbíró ur, hogy az általános jog tekintetéből közölt nézeteit méltánylom is, tisztelem is, követem is. Mi azonban a' közölt cikk másik felét illeti, melyben tb. ur ama' kérdésre: vajjon a' lelkészek és káplánok, kik t. i. nem születtek nemesek, tisztújításokon szavazhatnak é? idézett számos törvényre támaszkodván, tagadólag válaszol, — bár különben tisztelem is tb. ur törvényben jártosságát, ebben még is a' legillőbb szerénységgel kénytelen vagyok ellenmondani; de ismét nem részrehajlásból, nem mivel ezen tisztelendő testületnek egyenruháját magam is viselem; hanem azért, mivel a' lelkészeket és káplánokat illető szavazási jog törvényszerűségéről meggyőződésemet, a' felhordott ellenokok, sem az említett közgyűlési alkalomkor — midőn e' tárgy fölött oly élénken vitatkoztunk —, sem pedig most a' „Jelenkorba“ iktatottak nem gyengíthették meg; sőt őszintén mondván: épen a' felidézett törvények által meggyőződésemet még magas fokra emeltetett; mért is t. tbíró urnak — ki a' törvények fölkeresésének épen nem kellemes munkáját oly igen megkönnyítette, hogy még cynosurára is alig van szükségem — ezennel hálás köszönetemet teszem. — Azt mondja tb. ur: „Láthatjuk törvényinkből, hogy ők (a' lelkészek és káplánok) a' fejadótól, katonai szállásolástól, a' révén és vámon való fizetéstől felmentettek; de nemeseknek soha sem ismertettek; mert az ország nemeseit egyedül maga a' koronás király teheti.“ T. tbíró ur! nem vagyunk mi Angliában, hol a' törvények betűszerinti magyarázása annyira divatozik, vagy legalább hajdan divatozott, hogy midőn egy valaki az ítélőszék előtt bevádoltatott, mintha egyszerre két nővel élne házasságban 's e' miatt a' törvény betűje szerint súlyosan kellett volna bünhődnie, ügyvédének tanácsára csak hamar 3dik nővel is házasságra lépett; és ekkor azon egyszerű oknál fogva, mivel a' törvény csak két nő f. rfiakról szól, szabadon bocsátatott; nem vagyunk mondok Angliában, hanem Magyarországon, hol a' törvényeket azon szellemben szükség magyaráztunk, melyben hoztattak. Méltóztassék csak a' hármaskönyv I. R. 2. cz. azon szellemben melyben iratott, figyelemmel kísérni, vajjon kiket kell ott érteni az „*egyházi személyek*“ nevezet alatt? Bizonyosan nemesak Domini Praelati és Ecclesiarum rectores, kikről különösen is említés tétetik, hanem mindazokat „*quorum medio Dominus et Salvator noster salutem humanam administrari voluit*“ —; ezt csak nem ta-

gadhatja tb. ur, mert hisz ez a' törvénynek világos igéje. Következéleg értetnek a' lelkészek és káplánok is (a' catholicusok, minthogy akkor még evangelicusok nem voltak); mert hisz ezek is salutem humanam administrant; és pedig nem delegált hatalommal, hanem olly tulajdonos hatalommal, mint a' praelatusok és egyházak igazgatói. Ha tehát az idézett czim mind azon „*egyházi személyt, quorum medio Dominus et Salvator noster salutem humanam administrari voluit*“ nemesi rangra emeli, mitéle jognál fogva zárhatja ki tb. ur ezen rangból azokat, kik mivel salutem humanam administrant, szinte valóságos egyházi személyek? Talán azért, mivel a' törvény később különösen csak a' praelatusokat említi? De kérem: nem említi é előbb az egyházi személyeket „*personas spirituales*“ kik közé mi is tartozunk, a' legnagyobb általánosságban? Nem mondja é (általában) *personae Spirituales, quorum medio 's a' t. personis Secularibus sunt digniores* (tehát nem indigniores)? Nem említi é ki a' praelatusokat, kikről in specie is emlékezik, a' nemesek sorából 's nem helyzeteti e a' magnások osztályába? — Ha egy új törvény hozatnék, mely a' magyar katonaezredeknél levő tiszteket általában nemeseknek nyilatkoztatná, 's közülök p. o. a' tábornokot és ezredest magnási rangra emelvén, in specie csak ezekről emlékeznék, mit mond tb. ur, nem volna é a' többi kissébb tiszt p. o. a' kapitány a' hadnagy 's a' t. kikről a' törvény in specie nem emlékeznék, valóságos nemesek? Miután tehát a' hármaskönyv idézett czime az egyházi személyeket általában nemeseknek nyilatkoztatja, lehet é bennünket azért, mivel közlünk némelyek in specie is említetnek, és a' magnások osztályába emeltetnek, nemesi jogainktól megfosztani? Avagy talán tb. ur bennünket még az egyházi személyek „*personae Spirituales*“ osztályába sem akar sorozni? Ejt. tbíró ur, talán csak nem akar bennünket ezen pallérozott 19dik század derekán amphibiumokká varázsolni? mert ime jobbágyok nem vagyunk, minthogy senkinek nem robotolunk; városi polgárok sem vagyunk, mivel a' városi hatóságokat bíránknek el nem ismerjük; kereskedők sem vagyunk, mivel az 1840ki válójog szerint váltóink mint érvénytelenek el nem fogadtatnak; művészek sem vagyunk, mivel azok nem vagyunk; — mik leszünk, mik maradunk tehát, ha még egyházi személyek sem lehetünk?? — Bizony bizony t. tb. ur, Magyarországon a' felszentelt kath. lelkészt és káplánt soha sem fogja nemesi jogaiból kivételteni, ha csak előbb papságából ki nem vetkezett. Azon figyelemzetésért, hogy „az ország nemeseit egyedül a' koronás király maga teheti“ ismét különös hálával tartozom; mert egy olly eszmét feltölt bennem, mely szavazási jogunk törvényességét uj okokkal támogatja. Ugyan' mondja meg tb. ur: hányféle uton lehet Magyarországon nemességet nyerni? Nemde születésen és indigenatuson kívül Verböczy I. R. 4. és 6. cz. szerint, csak két uton, t. i. donatio és armalis által (az adoptio, minthogy csak koronás királyunk megegyezésével történhetik, szinte donatiói jellemet visel)? következéleg ki e' két uton nem nyerte nemességét, nem lehet valóságos nemes. És ime még is, tb. ur a' praelatusokat — még a' tiszteletbelieket is — elismeri valóságos nemeseknek, pedig sem donatio, sem armalis által nem nemesítették meg. — Igen — feleli tb. ur, de „a' praelatusokat meg kell ám különböztetni; mivel a' praelatusokat ap. királyunk nevezi ki, mely kinevezés által rangot nyernek“. — Ugy — tehát a' kir. kegy. kinevezés nemesi rangot is tulajdonít? Hiszen e' szerint a' n. m. magyar udv. kamránál, vagy a' kir. sőhivataloknál szolgáló számos tiszt ur mind valóságos országos nemessé várszoltatnék; mivel ő fősége kegy. kinevezése által mindnyájan bizonyos rangot nyernek. — Nem — t. tb. ur, nem azért bírnak praelatusink — még a' tiszteletbeliek is — az 1608. 1. tartalma szerint még a' diaetán is szavazattal, mivel a' fős. által vannak kinevezve, hanem azért, mivel mint olyanoknak, kik ő fős. által praelatusokká nevezettek, világos honi törvényünk tulajdonít jogot diaetáni szavazásra. — Abbul tehát, hogy mi a' praelatusi, vagy ecclesiarum rectores címét magunkra nem alkalmazhatjuk koránsem az következik, a' mit tb. ur következtet, hogy t. i. mi nem levén praelatusok, nem is vagyunk nemesek; hanem csak az, hogy a' diaetán személyesen nem szavazhatunk mint a' praelatusok. De hisz azt tb. ur sem teheti bár nemes ember, ha csak országgyűlési követnek nem választjuk; mert egyes egyednek hacsak a' felső táblához nem tartozik — nincs szavazási joga az országgyűlésen; 's pedig nem is kívánunk az országgyűlésen, hanem a' megyei gyűléseken személyesen szavazni; mert hisz ez azon hely, hol minden egyes nemes önmaga személyében, önmagáért szavazhat; — hogy ezen szavazási jogunkról le kelljen é mondanunk azért, mivel az országgyűlésen nincs szavazási jogunk mint a' praelatusoknak. — miután más egyes nemesnek sincs, 's a' fenidézett törvény világosan mondja, hogy mint „*egyházi személyek*“ a' világi nemeseknél nem vagyunk méltatlanabbak „*indigniores*“ ennek megítélésére igen csekély ítélő-teltség kívánatik. Egyébiránt ne utközzék meg tb. ur, hogy mi donatio vagy armalis útján kívül is nemesek vagyunk; mert egészen más az, midőn egyes egyedekről vagy családokról, 's ismét más, midőn egész statusról van szó: egyes személyek és családok egyedül csak donatio vagy armalis által nemesíthetnek, de nem egy status; ennek nemesítésére nem szükség egyéb, mint hogy koronás királyunk által nemességi praerogativákkal ajándékoztassék meg 's ezen praerogativák által nyert nemessége országos törvények által ismértessék el; mint szinte az egyházi status is királyi kegyelem, és később országos törvény által emeltett első statusi rangra. Ha tehát a' donatio vagy armalis által nemesített személyek és családok valóságos nemesek, akkor a' kir. kegyelem és országos törvény által első rangra emelt status egyedei is nem lehetnek nem nemesek; 's valamint azokat nem, ugy ezeket sem foszthatja meg törvényesen egyes megye szavazási, vagy akármi egyéb nemesi jogaitól. — Hogy az egyházi statusnak (ide nem értvén a' püspököket és praelatusokat, kiket törvényink mindenkor a' rezi proceresek közé soroznak) nemesi jogait nemzünk valamint hajdan, ugy ujjabb időkben is mindenkor megismerte (itt édes tb. ur keltőztetett figyelmért eszedem) onnét tetszik ki, a) mivel valahányszor országos választmány rendelkezett, mindannyiszor a' praelatusok közül is különös, a' „*venerabilis clerusból*“ is különös egyed választatott; tagadhatlan jelöl annak, hogy az I. R. 2dik czime a' nemesség jogait nem pusztán a' praelatusokra, mint tb. ur véli, hanem az egész venerabilis clerusra, tehát mireánk is terjesztette; b) mivel az olyanféle országos küldöttségeknél, a' venerabilis clerus képviselője mindenkor a' megyék képviselői elibe soroztatik. Méltóztassék többek között — csak az 1836. 11. értelmében, az adózó népnek a' katonatartás eddigi módja által okozott terheltelessé megszüntetése ügyében rendelt országos választmány sorát megtekinteni, 's ime köv. rendet fog találni: *Ex parte tabulae Procerum*: többek között nádasi gróf

Nádasdy Ferencz váci püspök (mint a praelatusok képviselője). Második helyen: *Ex parte tabulae Statuum*: (a kir. t. tábla képviselője). 3dik helyen: *E venerabili Clero*: Ruszek János veszprémi kanonok (mint az egyházi rend képviselője). És csak azután következnek a megyei nemesek képviselői e' czím alatt: *Ex parte Comitatum*. Hasonló rendet fog találni tb. ur 1840: 5. értelmében — a büntető s javító rendszer kidolgozására küldött országos választmány elrendezésénél is, hola a praelatusok közül Lonovics József esanádi püspök, az egyházi rendből pedig Bezeredy Miklós veszprémi kanonok van kiküldve. Ne is mondja tb. ur, hogy a fennevezett kanonok urakat csak mint a káptalanok képviselőit kelljen tekinteni; mert a káptalanok még nem teszik az egész venerabilis clerust, minthogy ők ennek csak egy része, a törvény pedig nem részről, hanem az egész venerabilis clerusról szól, mellynek a lelkészek és káplánok csak olly tagjai mint a kanonokok (l. Frank Princ. Jur. Civ. Hung. I. köt. 88. lap.) Vagy talán azért kíván bennünket tb. ur nemesi jogainktól megfosztani, mivel actualia et provisiva beneficia e regia collatione nem bírnak? de esedeze n alázatosan, lehet e biztosabb beneficiumot képzelni, mint midőn egyházi és nemesi rangunkhoz illő eltartatásunkról országos törvényünk (1723: 71. §. 2. és 3.) intézkedik? midőn nem pusztán jó szerencsére, hanem olly állandó, és mindig elegendő czímmel vagyunk felszentelve, melly sirunkig illő eltartatásunkat biztosíthatja, s biztosítja is? — Azt is mondja tb. ur, hogy az 1537: 17. és 1543: 17. szerint a plebánusokra és káplánokra adó is vettettett jövedelmeikhez képest. Igaz, igaz tb. ur, csak hogy ezen adó-kivetés 1537ben salva nobilitatis prerogativa (l. 1537: 13.) nemcsak a plebánusokra és káplánokra, hanem a világi nemesekre is kiterjedt (a mit tb. ur helyesnek talált nem is érinteni) s ez a gyászos emlékü mohácsi ütközet után 10dik évben, tehát olly szomorú körülmények közt történt, midőn Szoliman török császár Gallia királyával frigyot kötve, Luftibej vezérlete alatt Napolyt és Olaszország tengermelléki részét, belgrádi Mehmet vezérlete alatt pedig Slavóniát kíméletlenül pusztítá, s így különben is bágyadt honunkat új veszéllyel fenyegeté; sőt nemcsak fenyegeté, hanem meg is besélté, mert 16o Ferdinánd királyunknak 8000 lovagból és 16000 gyalogból álló táborát Valpónál felis konczolá. Hasonló körülmények közt s hasonló kiterjesztéssel hozatott az 1543: 17. is. Mellyekből csak az következik, hogy midőn a haza veszélyben forog, akkor nincs magnás, nincs nemes, hanem mind hazafi, mind polgár, következéleg mindnyájunknak szent kötelességében áll, édes hazánkat nemcsak pénzünkkel, de ha szükség úgy kívánja, vérünkkel is óalmazni. — Hogy az egyházi személyek törvényinkben külön említetnek, külön ismét a nemesek, abban újra igaz van tb. urnak; de midőn ebből azt következteti, hogy tehát a törvény értelme szerint nem vagyunk nemesek, akkor tulságosan sokat állít, s épen azért semmit sem bizonyít; mert ime a praelatusok is mindenkor külön említetnek, s még sem akarja tb. ur őket nemesi jogaikból kivételteni. — Hisz az egyházi személy nem világi, a világi pedig nem egyházi, ha tehát mind a kettő ugyanazon törvényes jogokkal van is felruházva, a törvény által legalább nevezetre nézve szükségké meg kell egymástól különböztetniök. — Sőt épen abbul, mivel az egyházi személyek a világi nemesekkel — kiktől azonban a törvények által megkülönböztetnek, ugyanazon törvényekben — mindenkor együtt említetnek, és pedig nem egymással ellentétben, hanem inkább a közterhek viselésiben egyenlő kötelességi arányban, a józan Hermeusis szabályai szerint önként következik, hogy mint mindenkor együtt, és a közterhek viselésiben egyenlő kötelességi arányban említetnek, ugy szinté egyenlő jogokkal is vannak felruházva. — Azt is említi tb. ur, hogy Ulászló VII: 24. szerint érsekeknek és püspököknek csak épen nemesi származásnak rendeltetnek választani: — ez ugyan világos törvény; de ebből koránsem az következik, hogy a többi egyházi személy nem nemes, hanem csak az, hogy az érsekek és püspökök ne csak status által, hanem már születésüknél fogva is nemesek legyenek; mire is az akkori paraszt lázadási idők körülményei nyújtottak okot és alkalmat. Elmellőzvéen tb. urnak némelly kisebb fontosságú észrevételeit, csak azon tévedésért akarom még röviden érinteni, miszerint az 1715: 102—1741: 65—1765: 42 t. cikkek közül egyesenes ellenkezőt következtet, mintsem azokból szükségessé képet következik. Az 1715: 102. általa trinitariusok, és az ájtatos iskolák tanítóji köv. záradékkal vétettek föl Magyarországra: „voto tamen et sessione absque omni” — az 1741: 65. által pedig a dominicanusok illy záradékkal: „absque voto et sessione”. — Azt kérdeem már most: mit bizonyít, mire mutat e záradék? talán arra, hogy a többi felszentelt papnak sincs Magyarországon szavazási joga? hisz akkor fölösleges volt ezen záradék; mert a befogadott szerzetek tagjai igen jól tudták, hogy a már országunkban levő egyházi status jogainál fényesebbeket ők sem reménylhetnek. — Nem — tb. ur, nem arra, hanem egészen ellenkezőre mutat a törvénybe iktatott rekeszték; arrat. i. hogy az egyházi rend tagjai a szavazási jogot törvényesen gyakorolják, de melly jog az unjonnan bevett szerzetek tagjaitól ezen záradék erejével fogva megtagadtatik. Felhozza még tb. ur az 1705: 42, melly által a sz. ferenczek hasonló záradékkal „absque tamen omni voto et sessione instar aliorum ordinum mendicantium” vétettek föl Magyarországra; s azt mondja: „már pedig a rendes lelkészek és káplánok csak ugy mint a szerzetesek, egyházi szolgáltnak tekintetnek” ergo — Instálom alázatosan t. tb. urat, méltóztassék nekem őszintén felelni: vajon e valami különbség a táblabíró nemes ember — és nem táblabíró nemes ember között? világosabban: olly bíró e a pusztán nemes ember, egyedül csak azért mivel nemes, mint p. o. t. uraságod? ergo. — Ertsük egymást: az idézett törvény világosan a kolduló szerzetekről szól; de — sit venia verbis — tb. urnak nincs helyes fogalma a kolduló szerzetekről, ha bennünket a mendicancsok osztályába soroz, mert illő eltartatásunkról országos törvény intézkedik, a mendicancsokéról pedig csak mások könyörületessége; a mendicancsok nem aquirállhatnak, vehetnek, nem bírhatnak nemesi jószágokat, mi ellenben, mint más világi nemesek, aquirállhatunk is, bírhatunk is (s ez ismét új fontos bizonyítvány nemességünk valóságára); ők szerzetesek, mi nem; ők a szegénység címére vannak felszentelve, mi pedig a megyeére; sat. sat. Ezekből álltallathatja tb. ur, hogy állítása tetemesen sántikál. — Mi a sz. bibliából felhordott szavakat illeti (I. Petr. 5: 2.) minthogy azok nemcsak bennünket, hanem a praelatusokat is érdeklik, ezek nemességét pedig tb. ur kétségbe venni nem akarja, nekem ugy látszik, mintha hajónál fogva vonattak volna e contextusba. Végre befejezésé képt bator vagyok még t. tb. urat figyelmeztetni azon 800 év hosszú sorára, mellyek lefolyása alatt az egyházi rend nemesi jogainak esendes állandó bírásában volt. Ezen hosszú gyakorlat (melly már magában törvény-erejű) bizonyosan legjobb, legbőlesebb törvénytörvény-magyarázó, mert kétes esetekben a törvénytudók is hozzá folyamodnak tanácsért; ne nehezteljen tehát t. tb. ur, ha én is ezen nagy törvénytörvény-magyarázónak utmutatását követem, tb. urnak a lelkészek és káplánok szavazási ügyében nyilvánított nézetét törvény és gyakorlat-ellenienek nyilatkozatom s egyesenes kimondom: hogy sem Pest, sem akár mellyik egyes megyének nincs törvényes hatalma, a kath. lelkészeket és káplánokat akár szavazási, akár más nemesi jogaik gyakorlásától eltítani. Sime. — hogy E. tb. ur szavaival éljek — illy értelemben szólottam e tárgyban közgyűlésünkön s ez értelemben vagyok most is. Mráz Mih. pestmegyeházi lelk.

Kecskeméten jul. 15kén korelgyengülésben jobb létre szenderült, e város, és helv. hitv. sz. egyház érdemek közt megöszült nestora, — az idő szelle-

mét mindig józanon felfogott, a vallást és tudományokat buzgón pártolt, példás mértékletesség - szülte zavartalan vidámságban lefolyt 95 évei alatt ágyba fektető nyavalyát soha nem ismert S á r k ö z y P á l, Pestmegyének 48. évig bírája, a dunamelléki helv. v. egyházkerületnek 30. a kecskeméti egyház-vidéknek 28. a helybeli egyháznak 63. évig volt tanácsbírája. Tetejei jul. 16kán d. u. 6. órakor, fia Sárközy Lőrincz és Ábrahám bírák, menyeyei, s unokái meleg könnyei közt, s a minden hitvallásukból rendkívüli számmal öszszegyűlt nép tisztelgő kísérete mellett tétettek a családi sírboltba, a temetési ünnepély pedig, aug. 1sőjén a helv. v. templomában, az üdvözült érdemeihez méltó diszszel tartatott. Béke poraira!

(Iskolai növendékek jutalmaztatása) Keszthely jul. 29. Az itteni gymnasiumban a mostani félévben, nagyobb ünnepellyel ment véghez a szorgalmi osztályzás felolvasatása, mint máskor s vendég is nagy számmal jelent meg, tanuji akarván lenni azon majd 600 vftnyi jutalom-kiosztásnak, melly a kitünőbb tanulóknak gyamolításul és ösztönzésül adatik. Ezen öszveget Fejér György kir. tan. prépost és a várad kanonok szülőföldje iránti hálájából s a szegény tanulókat iránt viseltető részvétélből olly rendeléssel adá, hogy évenként 10 magát kitüntető tanuló közt osztassék ki, jelesül a nyelvtudományi osztályból kapjon kettő fejenként 50 ftot, egy a szónoklatiból 80 ft. s a költészetiből egy 120 ftot s e' rendelet legelőször az idén hajtatott végre. Továbbá a nagylelkű adakozó azt határozá a költészetű osztály növendékére, hogy ha ez Győrben a bölcselkedési tanulmányokat kitünőleg végzendő, 150 vftnyi évdjti kapjon. De ezen ajándék még csekély azon alapítványhoz képest, mellyt ő a keszthelyi árvák gyamolítására s nevelésére tön, ez alapítvány 100 ezer ftra rug, és a nemes lelkű mondása szerint, ha isten őt élteti még ez nem utolsó szülőföldje számára. —

(Az ág. hitűek egyházkerületi gyűlése). Az ág. hitűek Bonyhádon tartott egyházkerületi gyűlésének, egyházat és iskolát illető tárgyalatásin kívül említést érdemel azon napi kérdés, melly a magyarországi protestansok egyházi egyesülésére, s a Pesten felállítandó prot. főiskolára vonatkozik, mellyet Tolnamegye volt első alispánja Csapó Dániel ur hozott szönyegre, és minden kebelben erős viszhangra talált s az ideai pesti közgyűlésre küldendő követeknek meghagyatott, hogy az ohajtott egyesülést ezen egyházkerület részéről teljes erejükkel támogassák. — Hoszszas vitára nyújtott alkalmat az egyházkerület azon határozata, miszerint a segédlelkész, ott, hol káplánokdík, közvetlen pap ne lehessen. A papság nagy része ezen határozatot, melly különben egyik egyházkerületben sincs, még jövőre is fentartani kívánta, több világi azonban és pap nem tud azzal megbarátkozni, s vagy egész eltörlesztését, vagy tetemes módosítását kívánja, mivel már több eset fordult elő, hol az egyházkerületnek el kelle térni e' határozattól. S mivel nem tudtak iránta megegyezni, az esperesség elibe utasított, mellynek véleménye döntendi el azt jövő gyűlésen. — Az egyházkerület által néhány évvel ezelőtt alapított pap-és iskolamester-özvegyi alapítvány szépen gyarapszik. A városi pap 5 vfttl, a falusi 2—3 vftal, az iskola-mester harmadrésziével annak, mit a pap adni szokott, járulandó évenként ezen alapítványhoz, s minthogy csak a kamat osztatik el az özvegyek közt, a tőke növekszik. Az idén a papok özvegyei közt 60—70 ft, az iskolamesteréi között pedig 20—25 ft. osztatott el; csekély ugyan ezen segítség, de még is segítség, s évenként nagyobbulni fog. Ha az egyházkerületnek elég akarata s ereje lesz a megkezdett pályát tovább folytatni, ezen olly csekély áldozatból származott, és gyarapuló özvegyi alapítvány mintaul szolgálnd a többi prot. egyházkerületnek is, s a maradék, melly e tekintetben nagyobb segítségre számíthat, áldani fogja ez intézet alapítóinak emlékezetét. A gyűlés elnöke az érdemes Kis János és Matkovics István septemvir volt. —

(Ipar-s tözsérűgy.) Miután Kolosvárt az eddig minden év aug. 7re határozott lóvásár s az aug. 10én megtartott országosvásár ideje azon változást szenvedé, hogy ezután minden évben a gyapju és alább megnevezendő főbb természetnyek vására jul. 20tul bezárólag jul. 26ig, a lóvásár jul. 27től 29-keig, jul. 30 és 31kén a baromvásár, aug. 1jén pedig a nagy vásár legyen, az ezennel a bel és külföldi természetzők és kereskedőknek tudomásul adatik. Főbb természetnyek: birka, zigara és közönséges gyapju, kikészített és készítettlen borjubőr, juh-marha-borjubőr, nyúlbor, hamuzsír, gubacs, selyem, sarga viasz, méz, fagygyu, répamag, tapló, szaru, fosztott és fosztatlan toll, dohány, szalonna, lószőr, kender s a t. Ezen határozat jövő esztendőben lép életbe. — Győrött a gabonaszállítás, mult héten középszerű volt, a veni akarás pedig élénk, de leginkább a nyereszdekők miatt, kik nagyobb árt akarnak várni, mivel az alsó vidéki tudósítások csakugyan nyereséget is ígérnek. De a kereskedés még folyást pang, a kivitel Ausztriába nagyon léha, mivel ott az ár nem sokkal nagyobb mint Mosonyban. Sopronyban a győrihez hasonló ár mutatkozik, ugyhogy azon vállalkozó, ki a sopronyi vásárt meglátogatta, pénzt vesztette. — Mind a mellett is, hogy most a kereskedő világban általános a penztlenség s rosz idő elleni panasz, a debreczeni sz. Lőrincz-napi vásár még is kivált a kézművekre nézve, várakozáson felül kedvezőleg ütött ki. A kelet nagy volt, a fizetés pontos, s hitelre ismét sokat adtak. Általában sok kész pénz volt a piacon és igen sok arany forgásban. — Hazai termékek közül rendes egy nyiretű gyapju kis mennyiségben volt s illő áron kelt. — A nyers bőr ára esőkent. — Olvasztatlan fagygyu mázsája 14—15 p. ft. Hamuzsirt szinte jól vették. Körösbogár fontja 1 ft. — 1 ft. 3 kr. A szalonna eleső volt. Vitelbér Pestre mázsájától 48 krtul 1 pftig. — Pest, aug. 29én: A János fővételi vásár első hetében sokkal jobban s élénkebben ment a dolog mint várták. Minden féle kézmű igen jól kelt; kész pénz is volt elég. A hazai termékekről előlegesen annyit mondhatni, hogy a közönséges egy nyiretű gyapju néhány forinttal jobban kelt, mint a juliusi gyapju-vásárban, és a két nyiretű teli gyapjut hirtelen elkapkodták. A bánági racz-

ka és zigara-gyapju igen drágábban keresték. A méz, hamuzsír mérsékelt áru. Nyúlbor leneg semmi tárgy nem bank felállítás, melly ezen zserház. Illy hasznos intézet a most uralkodó rosz hitelmatlanság vevő és eladókor, igen elhatalmazott, s zonytalan s káros uszorsámozdítja az ujonnan állított re a vállalkozó szellemet tervek szerint ez intézet és köleszöre. —

(Cortesviták. Az idő lenmondása többször vita Mendez Vigo többi közt i kor jelent meg, midőn a vegy királynének. Az áltamány választ Krisztina s neheztel a cortes, mellybmaný most részesíti, főleg séggel ajánlott meg a hads kormányt, mondván, miszgot mindenbül, mit az orskövet ismételve vádoló a csak azt jegyzé meg a belszavazott az országos költelőtt hagyá helyben a tanu ni egyáltalában nem lehet. zálogosítva, a ministerség nem követelhetni. — A kor meggyőződök arról, hogy a kormány érdekeire néz badelmű lap nyilvános k vad alól fölmentik a szer vagy kétértelműek s ki nek meg. — A hadsereg mehet s tökéletesen meg.

(A királyné nem s London, aug. 18kán: a mostani állapotja miatt, ja személyesen megnyitni nem roszul értesült M. last tett a többi négy országban bármilly irán szállított már a korm szozó 7dik vasaszed is tul helyezi azon általán veszélyes alakot kezd o tatkozik a gyárvarasok jóssoltat, főleg a mostan inséggó fog fölesigázni. M' Leod ügyét folyvást tory lapok, és boszusá sem akar komolyabban torlához hasonlítja, mor litikája; esős hideg szu ritni fogja őt, hogy ha mét kitekint felhők mé a „slidnig scale” és állandó vámrendszer. Ig kó, a mellyből eserny napokat várhatunk, akl Peel egy személyben fo natörvény eltörlőjeképe gabonatörvény őtalmozó servativ politikának, ho rénybe zárt zöld-béka miatt a whig m i n i s kapaszkodni, ha az ara esodálná ezt Peel jellem meg birt nyugodni, mer elveit mindenkor változ ván: a szükség így pa lyet egyetlen eső kimos zsök; egy eső, egy kis nyek parancsolnak. S párthivei felvont puská parányi agyvelejét, m és milly alkalmatlan idő vet és peer a nemes va teni, s most fajdyukok

ara-gyapjút igen fel tartották. A' pálinka fokát is néhány krajezárral keresték. A' mézről senki sem akart tudni. A' gubacs drága. Ha-érsékelt áru. Nyulbőr kevés. A' nyers bőrt eléggé keresték. — Jemmi tárgy nem támaszthat ittolly nagy érdeket, mint a' magyar litása, mely ezen nevet viselendi: első magyar kereskedői tölly hasznos intézet hiányát már érezték, mert annak alapítása által alkodó rossz hitel és pénzsükség, továbbá a' kölesönös bizodal-vevő és eladó közt, mely utóbbi időben, például medárdi vásár-elhatalmazott, 's a' mi legnagyobb, az itteni pénzkerítők olly bi-'s káros uzsoráskodása egészen megszűnik. Ez intézet hatását elő-az ujonnan állított váltótörvény, a' pénzforgást is gyorsítja, 's vég-alkozó szellemet tüzei. A' több évvel ezelőtt készített szabályok és erint ez intézet négy részre oszlik u. m. számvevő, forgató, letevő nzőre. —

Spanyolország.

tesviták. Az időszaki sajtó ügye.) A' volt kormányzó királyné el-sa többször vitatási szönyegre jött már a' cortesben; d. Pedro Vigo többi közt igen különösnek lelé, hogy az ellenmondás épen ak-t meg, midőn a' cortes 3 millió realnyi évpénzt szavazott az öz-álynénak. Az általános cortestöbbség élesebbnek ohajtá a' kor-aszát Krisztina sértő ellenmondására. — Azon bánásmód miatt is a' cortes, melyben a' katonaságot annyi bátor föllázadás után a' kor-ást részesíti, főleg miután a' cortes minden áldozatot legnagyobb kész-ánlott meg a' hadsereg sorsa javítására. A' hadminisiter meglel védte a', mondván, miszerint ez igazságos arányzatban részesíti a' katonasá-entül, mit az ország kiürült pénztára tenni megenged. Sanchez Silva németelve vádolá a' korm., hogy a' katon. zsoldját viszsztatóztatja, mire jegyzé meg a' belminisiter, miszerint a' cortes eddig még 60 millió reallt az országos költségek fődözésire, e' mennyiséget pedig csak egy nap-ya helyben a' tanács, 's egy nap alatt olly mennyiséget mozgásba hoz-alában nem lehet. Minden országos segélyforrás több évre levén már el-tya, a' minisiteriség helyzete olly súlyos, hogy töle csodákat teljességgel eltelhetni. — A' kormány javítani szándékozik a' sajtótörvényeket, miután ödök arról, hogy mostani hiányosságik mind a' nyilvánosságra, mind any érdekeire nézve károsak. Egyébiránt most majd valamennyi sza-lap nyilvános kereset alatt áll; de az esküttek többnyire minden fölmentik a' szerkesztőket, miután a' törvények vagy homályosak, értelmük 's ki nem elégitők, és különböző magyarázatot szenved-. — A' hadsereg szelleme a' kormányra nézve egészben véve még tür-ökéletesen megnyugtató. —

Anglia

királyné nem személyesen nyitandja meg a' parlamentet. Elegy). aug. 18kán: „A' Globe félhivatalosan jelenti, miszerint a' királyné, állapotja miatt, mely minden föllindulást szorosan tilalmaz, nem fog-lyesen megnyitni a' parlamentet. — A' külügyi kérdésekben többnyire szul értesült M. Herald jelenti, miszerint a' francia királya aján- a' többi négy hatalomnak fegyveres közbenjárulásra, ha Spanyol-an bármilly irányu zendülés találja kiütni. — Skótzsiából 3 ezredet tott már a' kormány Irlandba, 's legközelebb a' Suffolokban állomá-dik vasaszedre is parancsot kapott Irlandba indulásra, mi kétségen yezi azon általános hiedelmet, miszerint Irlandban az izgatás igen es alakot kezd ölteni, míg Angliában sem a' legbékésb szellem mu- a' gyárvarasok lakosai közt, mi minden esetre igen veszélyes telet , főleg a' mostani sükségben, melyet a' zordon időszak bizonyosan fog fölesigáznai. — Carlisleben a' chartisták ismét mozgani kezdenek. d ügyét folyvást megtámadásokra használják a' minisiteriség ellen a' pok, és boszuságukat fejezik ki, hogy a' kormány ez ügyben még kar komolyabban föllépni. — A' whig Examiner Peel helyzetét szélvi- z hasonlítja, mondván: „Csupán a' szélvitorla állásától függ Peel po- ; esős hideg szél elhajtja Peel fokozatos gabonaárát, 's kénysze-ogja őt, hogy hajóját az állandó vám horgonyához kapcsolja; 's ha is-tekint felhők mögül a' nap, akkor azonnal nélkülözhetlenné leend d nign scale;“ és ha ujra viharzani kezd az ég, akkor ismét jer elő b vámrendszer. Igen furesa légmérő-eszközt árulnak most; van egy házi- mellyből esernyős férfi jő ki, ha esőre fordul az idő; ha pedig szép at várhatunk, akkor egy aszszonyka buvik belőle ki napernyővel. Ezt gy személyben fogja játszani; ha t. i. eső fenyeget, akkor Peel a' gabo-ény eltörlőjeképen fogna lépni ki, ellenben ha nap süt, akkor Peel a' atörvény őtalmazójának fogna magát mutatni. Sajátszerű bélyege a' con-iv politikának, hogy üdve és romlása napfénytől és esőtől függ. Szek- e zárt zöld-béka is híven jellemzi Peel politikáját. Ő az állandó vám a' whig minisiteriséget megbuktatá, és most mégis ahoz fog zködni, ha az aratás csakugyan rosszul fog gyümölesözni. Azonban ki ná ezt Peel jellemétől, hiszen ő a' katolikusok fölszabadításában is irt nyugodni, mert „sükség parancsolta azt.“ Peel pirulás nélkül fogja mindenkor változtatni, 's köpönyegét vállvonitva fordítandja meg, mond- a' sükség így parancsolta. Mennyire rothadt lehet azon fatörzs, a' mel-lyetlen eső kimoshat, egyetlen vihar megrenditheti! 'S illyen a' tory tör- egy eső, egy kis napfény 's minden elve olly szint ölt, minőt a' körülmé-parancsolnak. 'S kire számíthat Peel? Senkire! Barátai nincsenek, 's vei felvont puskával kísérik minden mozdulatát, és bizonyosan kifujják yi agyvelejét, mihelyt tapasztalni fogják, hogy egéruttra akar térni. lly alkalmatlan időben történik most a' parlamentnyitás! Valamennyi kö- peer a' nemes vadászattal tölti kedvét, vagyis csak kezdé kedvét töl- s most fajdtyukok és fogolymadarak után leskelődés helyett parlamentbe

kell sietniök, és kövér özek helyett sovány vitázatokkal bajoskodniök. Ez baj! hiszen ez a' szentek türelmét is tova riaszthatná. A' derék vadász aug. 19dikén a' parlamentben majd elászik, 's csak szelekről álmodozik, melyek a' tar-lókon átfütyölnek, csak a' fajdtyuk szárnyesattogásiról, melyek gúnyt üz- nek a' távol vadászból, 's ezalatt us vadászebei munka nélkül fognak heverni rest bőrükön és szinte a' vadászatról álmodozni. De ime, a' zajos halljuk! halljuk! fölébreszti a' szerencsétlen Nimródöt, ki mindig így sohajt föl, va-lahányszor vadásbolt előtt vezérlik el lépteit: „Ezen fogolymadarakat és sza-lonkákat nekem kellett volna lelőnöm! Oh terhes nemzeti képviselőség!“ A' conservatív vadászok baja még csak türhető, mert tudják, hogy le fogják puskázni a' whikeket; de bezzeg, a' szerencsétlen whikek! ök kénytele- nek elhagyni a' vad-réceket, és magokat czélul állítani ki a' tory puskások- nak. Már ez mégis iszonyu szerencsétlenség! Valóban nem alaptalan azon gyanu, miszerint sok követ betegség ürügye alatt honn fog maradni, hogy magát tökéletesen kipuskázhassa. — A' kormány 400 uj postaállomást ál- lit föl az egyesült 3 királyságban a' közlekedés gyorsítására. — Több lap egyhangulag állítja, hogy a' kormány még eddig nem határozott komoly há- borut Khina ellen, hogy az ellenkező híreket csupán nyereség-vágyból ter-jeszték némelly kereskedők, reménylvén, hogy ez által a' khinai áruczík-kek keletét valamennyire emelni fogják, 's e' reményök annyiban legalább csakugyan teljesült, hogy a' thea ára valamivel magosbra szökkent. —

(Irlandi repeal szónoklat mintája.) Irlandban egymást érik a' repealgyü- lések. Dublinban legközelebb O' Connell egyik fiának elnöksége alatt Steele öreg katona és püspök szertart. protestans igen jellemző beszédet tartott, mely leginkább azért érdemel figyelmet, mivel világosan tanítja, miszerint O' Connell józan mérséklete nélkül már rég veszélyes következményü lett volna Irlandban az izgatás. „O' Connell fia! szólott többi közt Steele, ha ez alkalommal hallgatnék, valóban vétkezném. Irland árulójává lennék, ha hallgatva mellőzném el azon iszonyu pokolbeli rágalmakat, miket azon ör- dőgi gazemberek nem irtóznak kimondani, kik magokat Anglia protestans társulatának nevezgetik. Az illy átokra méltó nyomorultak megérdemlenék, hogy a' vértől ázott Ryder legyen lelki vezérük, ki néhány év előtt egy kathol. özvegy egyetlen fiát némi csekély adó-tartozás miatt agyon löveté, azon pontifex maximusa a' sátánnak a' tüzes trónon. (Hangos röffenés Ry- der ellen.) Én jobban ismerem bármely protestansnál az elnyomatott szegény irlandi katolikusokat, mert számos évig éltem közöttük. Én Irland számos katolikus lakosának barátságát vagyok szerencsés birhatni, 's közöt- tük több érdemes főpapét és lelkészét; főséges barátom O'Connell és csa- ládja rokonuk gyanánt bánnak velem, 's azért az irlandi katolikusok milliói határtalan bizalmat helyeznek bennem, mely annál szilárdabb, mivel pro- testans vallásomhoz azért híven ragaszkodom, de megvetem a' véres büzü á- kozott Rydert és elvrokonit. És ime itt esküszöm — míg azon angliai ördö- gök, kiknek a' cheltenhami újságíró és azon ördögszülte Grogan (Dublin mos- tani tory követje) közlönyül szolgálnak, Irland kathol. lelkészeit „karüngös gazembereknek“ és a' kath. vallást „islam és pogányságnál is ocsmányabb bálványozásnak“ merészek nevezni, — ime esküszöm itt, hogy mióta a' vi- lág áll, soha nem létezett még gyönyörűbb 's erkölcsösb férfitársulat mint az, melyet most Irlandban a' kath. lelkészek képeznek. Látott é valaha az euró- pai kath. papság közt valaki olly nyomoru embert, minő Belzebub fölkentje az undok protestans Ryder? Én az exeter-halli farkesőváló, szemmeresztő hazug vakbuzgóknak ajándékozom ezen embert, tegyék őt káplánjokká. 'S már most, O'Connell fia, néhány nyugott szót más tárgyról. Én régi katona vagyok, sok harcban voltam jelen, 's egykor kedves barátommal — gyö- nyörü merény volt az — egy elnyomatott nemzetnek (a' görögöknek) lö- port 's fegyvert vittem segélyül az ostromhad sűrű sorain keresztül, épen úgy, mikép A m e r i k a fogna löport és fegyvert hozni Irlandnak, ha csakugyan kényszeritnék Irlandot, hogy a' zöld zászlót elnyomóji ellen lobogtassa. O'Connell fia! Én nem értek cifra beszédekhez, hanem egyszerűn és nyugottan beszélek, figyelmézzetek csak mérsékelt hangomra, te- kintsetek csak nyugalmas arczkifejezésemre és tapasztalni fogjátok, hogy hi- deg nyugott megfontolás uralkodik bennem. Halljátok szavaimat. Ha Irland főséges ujjá teremtője, O' Connell Dániel, ki hazáját szellemi hatalommal, minden anyagi erőszak nélkül fölszabadítani törekszik, ha mondom O' Con- nell az orangista skorpió faj által csakugyan kényszeritették Irland zász- laját harcztéren lobogtatni, ha a' Castlereaghek és Stanleyk — mert Stanley is a' pokolnak szülöttje — csakugyan nyilt erőszakra kényszeritnék őt, ak- kor barátsága jelöl az azt kérem ki magamnak, hogy oldala mellett harczol- hassak. Minap születés-napján családi körében ebédelvén vele, ő vizet kö- szönte rám, én pedig habzó borkehellyel válaszoltam neki. Ha én vén ficz- kó olly boldog lehetnék, hogy harcban a' vakbuzgó angol tory zsarnokok ellen O'Connell oldalán állhatnék, 's ha Irland számára életét életem föllázadá- sával nyerhetném meg, úgy még örömeoseb 's nagyobb készséggel tenném azt meg, mint mellyel akkor serlegemet kiürítém egészségére.“ (Zajos tetszés).

(Parlamentnyitás és elnökválasztás.) Aug. 19ikén a' parlamentet meg- nyiták és Shaw Lefevre szabadelmü követ 's az előbbi alsóház elnöke, e' méltóságra közakarattal ismét megválasztott. —

(Gabonatörvény ügye. Inség a' dolgozók közt. O' Connell. Elegy.) Lon- don, aug. 14kén: „Lapjaink telvék a' gyárkerületekben uralkodó pangás mi- atti inség füstésével a' dolgozóknak, kik különösen Manchesterben legnagyobb nyomorral küzdenek. Ashley l. Jelenleg az ország nagyobb gyárait vizsgálja, a' gyermekek sorsa javítása végett, 's nyomos okainak több gyártulajdonos en- gedett már, késznek nyilatkozván emberbaráti terveinek elfogadására, kik azonban semmi okra nem hajtottak, azokat más uton törekszik a' ns lord meg- büntetni. Így legközelebb egy gyártulajdonos elmulasztá gyáranak erőműveit elzárni, minek következtében egy dolgozó lány igen tetemesül megsérült. A'

szivtelen gyártó nemcsak kárpótlást nem fizetett a' dolgra alkalmatlanná lett lyányának, hanem még hetibéréből másfél schillinget lerótt. Ekkor Ashley közbeveté magát, 's a' lyányának törvényes uton 100 font sterlinget szerze kárpótlásul, 's az embertelen gyártulajdonos ezenkül még 600 fontot kényszerült perkölttség fejében fizetni. Ashley e' tette annál nagyobb érdemű, mivel valamin mindenütt az egész világban nehezen bir gazdag ellen pörlekedni a' szegény, ugy Angliában, hol az igazságot font számra mérik, még kevésbé védheti jogait vagyonosak ellen a' pénztelen sértett fél. Ashley a' jövő parlamentülésben indítványt teend, miszerint a' fiatal dolgozók, egészen 21 évesekig, 15 óra helyett csak 12töt köteleztesseken naponként dolgozni, 's még ez időből is 2 óra evésre és nyugvásra rovassék le. — Az időjárat mostohasága miatt a' gabona-termés mennyiségben is igen sokat veszite, pedig minőségre nézve ugy is elég silány volt az aratás. E' körülményt a' szivtelen nyereszkesedők ügyesen sietnek használni, miben a' kártékony gabonátörvények igen tetemesül segítik őket elő, 's meggazdagítják a' földbirtokost és kereskedőt, a' szegény földművet 's gyár-dolgozót pedig egyenesen koldusbotra juttatják pedig, a' nélkül, hogy ez által legkisebb nyereséget hajtanának az üres országos pénztárba. — Idegen föld-ről csak akkor szabad gabonát beszállítani, midőn a' belföldi buza ára már 80 schillingre emelkedik. A' nép inségét azon egy kedvezmény is tetemesül csök-kentené, ha a' buza 50 schillingnyi ára mellett lehetne már külföldi szállítvá-nyokat behozni. 'S a' toryk e' csekély engedvényre sem akarnak hajlani. — Némely tulzó tory lapok Irlandot fegyver által tanácsolják meghódítani, 's a' kath. emancipációját vissza akarják vonatni, mit a' mérsékeltt tory véle-mény képviselői határozottan gáncsolnak; de O' Connell ugyancsak örvend e' balfogásnak, mert repeal társulatát e' fenyegetőzések napról napra szaporítják. A' nagy igazgató folyvást ujuló erővel gyűjti repealzászló alá Irland lakosait, 's mig egy részről béke határi közt maradásra inti őket, hogy Angliának alkalmat ne nyuj-tsanak erőszakra, más oldalról komolyan ajánlja nekik, hogy minden pillanatban készen legyenek az erőszakot legnagyobb elszántságu erőszakkal hathatósan visszatorlani. Mihelyt Peel valóban minister leend, 's többé aztán egy katolikus sem reménylhet majd hivatalt, bizonyosan azonnal még inkább fog a' repeal-társulat tagjainak száma szaporodni. Egyébiránt O' Connell igen jól tudja, miszerint Angliától Irland semmi lényeges javítást vagy engedvényt nem vár-hat, 's azért igazgatója által legalább csak annyiban véli féken tarthatni a' tory-kat, hogy a' már adott szabadságot ne csonkítsák. E' számításában mindazáltal könnyen csalatkozhatik O' Connell, mert azon zendülési szellem, mit szenderé-ből olly hathatósan igazgatót föl, végre még feje fölé emelkedhetik, és olly eseményeket vonhat maga után, miket létrehozni legtávolabb szándéka sem volt. Ugy látszik, hogy a' kormány is illyesmitől kezd tartani, és nem egészen hisz már O' Connellnek, mert rövid idő alatt három ezredet szállita Irlandba, és Skóziát majd egészen katonaság nélkül hagyá. — A' polyth. intézetben „villany-magnesi nyomtatótelegraphot“ találtak föl, melly minden várakozásnak töké-letesen megfelelt, egy telegraf segélyével 2 ember legtávolabbra is könnyen beszélgethet egymással; a' mit egyik a' másikhoz szól, az tüstint nyomtatva jelenik meg, 's Londonbul Woolwichba egy óra alatt érkezik el az illy tele-grafi tudósítás. — A' Temse-Tunnel egyik oldalát gyalogok számára néhány hó-nap mulva meg fogják nyitni.

Poroszország.

(Sajtószabadság tárgyalatása a' rajnai közgyűlésen). Düsseldorf, jul. 19. Mai ülésben az illető választmány előadója köv. indítványokat terjesztett elő a' sajtó ügyében: 1) a' közgyűlés munkálati mindennap és egész terjedel-mökben tétessenek közre; 2) ezen munkálatokrul, mint szinte az ország bel-dolgairul is hirlapban illedelmes hangon és szabadon lehessen vitatkozni; 3) fenyítő törvény lépjen a' mostani előleges könyvvizsgálat helyébe. "Ez a' tar-tomány közkívánsága. Minél nagyobb nyilvánossággal vizsik az ország igaz-gatását, annál erősb alapon áll a' kormány iránti bizodalom, 's annál kevésb-bé sikerül a' rosz akaróknak az ország állapotja felől fel vagy lefelé tévelygést terjeszteni. A' könyvnyomtatás feltalálása óta szüntelen pör alatt volt a' sajtó-szabadság 's még sincs elítélve. Legelsőben az egyházi rend lépett föl vád-lóul, 's a' világi hatalom csak hamar kezét fogott vele. Az igazság és vilá-gosság baráti: ellenségei a' sajtószabadságnak; mint szinte a' világosság és igazság ellenségei: baráti a' sajtószabadságnak. A' ki mindig jót cselekszik, senki-tül nem fél, és így a' sajtótól sem. A' sötétség művei félnek a' napvilágtul, 's még inkább a' sajtótól. A' sajtó ez utóbbi évtizedekben olly magasra emelte a' tudományt és mivelődést, hová a' nélkül századok mulva sem juthatott volna. Az egyházi felügyelés a' sajtó felett már 1479ben elkezdődött. A' világi ha-talom e' példát később követte, mert már 1524bül van birodalmi határozat a' könyvnyomtatás ellen, 's ez a' könyvvizsgálat kezdete, melly azóta megvan és szinte mondhatnók, birodalmi alaptörvény szerint létezett Németországban. Angliában a' könyvvizsgálatot ez előtt 147 évvel törölték el, 's helyébe teljes sajtószabadságot léptettek. Németalföldön és Schweizban majd semmi nyoma nem volt a' censurának soha. Dániában 70 évvel ezelőtt törölték el. Hogy ezen orszá-gokban a' sajtószabadság, vagy a' könyvvizsgálat nem léte semmi kárt nem okozott, vagy a' nép boldogságát nem zavarta fel, figyelemre méltó lettdo-log. E' szerint a' visszaéléseket más uton, mint a' censuraén, távozatták el. Kétségbevonhatlan, hogy a' csehesség, és sajtószabadság hasonló eszmébül t. i. visszaéléstüli félelembül származtak. Mindkettőnek alapja a' gyámkodási rendszer, mibül aztán a' megelőző elv származott, azaz a' kiskoru kezei elől jó előre elteszik a' sértő eszközöket, épen ellenkezőleg, mint a' visszatorlás-nál történik, hol utóbbad következik a' büntetés, vagy a' káron tanulás. Amaz ak adályozza a' szabad kifejlődést, imez elősegíti. Kit megakadályoznak, hogy a' vesélyes körül járjon, az nem tanulja meg: mint kell vele banni, és a' ritkán előforduló esetekben bizonyosan rosszul használja. Hol a' gyámkodási rendszert elhagyták, 's annak a' szabadság, mint a' rend eredvénye, lépett helyébe, ott mindenütt gyors és nagy haladás áll elő. Az indítványzó akar-

ja tovább, hogy a' sajtó keresete ne legyen az ipar köz szabadságából kizárva, mint még mindig ki van. A' kéz és láb munkája szabad; hát a' fejé gyámság alatt legyen? Akarja hogy minden kisebb és nagyobb iromány, ha a' szerző aláírja nevét, ment legyen censurától... A' sajtószabadság megmaradása az iparszabad-ság mellett szent lélek-elleni bün... Miaz első pontot illeti, annak bővebb fej-tegetésébe nem bocsátkozik, mivel már megengedte a' király. Mi a' 2kat illeti hogy t. i. hirlapokban az országgyűlési munkálatokrul 's az ország beldolgai-rul szabadon lehessen szólni, azt az 1819ki oct. 18ki utasítás nagyon kor-látozza, ellenkezőleg a' német szövetségi gyűlés határozata 2ik cikkével, melly világosan mondja: „hogy a' censura az igazság komoly és szerény vizsgá-lását ne akadályozza, az írókat helytelenül ne szorítsa, és a' szabad könyvke-reskedést ne korlátozza.“ Ezt jelenleg teszi a' censura, és annyival inkább el kell fordulnia, mivel az előleges szabályok végbehajtására megbízott hatóság mindig tovább megyen, mint a' törvényhozó szándoka volt, és tartván a' visz-szaéléstül, még a' mi meg is van engedve, azt sem engedi meg. Ez annyival in-kább megtörténik, mivel a' szabályok különfélesége miatt gyakran egyedül a' censor személyes nézetitől függ az imprimatur-t ráírni vagy nem. Ez más kor-mányoknál is ugy van, hol a' censurát még szükséges rosznak ismerik... Mint egyes emberek életében, ugy a' népekében is elő azon időpont, mikor a' gyámság bilincse eltűnhetetlen lesz, mikor minden önállóságra törekszik, 's tetteirül maga akar felelni. Ekkor a' censura órája ütött; 's ha tovább is megmarad, és nem engedi azt írni, a' mit közhelyen mondtak, gyűlöletes kényszerítés lesz mindenki szemében, és mint egy szomszéd ország példája tanítja, a' féktelen sajtószabadság áll elő, melly ellen aztán nincs orvosság. A' gondolatok szabad közlése eltagadhatlan szükséggé vált; mint szinte ta-gadhatlan az egészen szabad sajtó visszaélése is, azért a' törvényhozó köteles-sége a' jól használás és visszaélés közt a' választó-vonalat kijelteni... Na-gyobb könyvek mentek legyenek a' vizsgálatul, sőt még a' röpiratok is, ha t. i. a' szerző kiteszi nevét; az időszaki sajtóra nézve azt teheti a' kormány, a' mit más német tartományok. Az igen szigorun censurált hirlap semmit sem ér. A' mit nem akarnak hogy tudjon a' közönség, az azt meghudja más hirlapokbul és mint a' tiltott könyvet, annál inkább olvassák; az elnyomott tudósítás fon-tosságot, jelentőséget nyer a' censor rostájában maradás által, mivel külön-ben nem birna. E' végett a' választmány e' köv. javaslatot kíváná a' gyűlés ál-tal ő fels. elibe terjesztetni: 1) fenyítőtörvény-készítést, melly által eltöröl-tetvén a' censura, minden kihágás, mellyet a' sajtó az ország vagy egyes személyek ellen követ-el, megbüntettetnék. 2) Ezen fenyítő törvény kidolgozta-tásaig és behozatalaig, a' mostani censurái szabályokat vetnék vizsgálat alá, és a' censoroknak adandó új utasítást tennék közre, hogy minden iró tudná magát mihez tartani, 's ne kellene félnie a' censori önkényitül. Az indítvány-zó erre azon megjegyzést tevő, hogy az előadó ur tovább ment, mint ő akarta. Ő az általános sajtószabadságot nem tartja tanácsosnak és még most helyén levőnek, egy részről mivel viszonyuk a' német szövetséghez azt nem is en-gedné meg; más részről mivel nem is adnák meg. Ő sajtószabadságot, vagy tulajdonkép censura-mentességet, csak a' szerző nevével aláírt okoskodó vagy vitázó, vádló és védő cikkelyekre akar, — ez által elveszne a' névtelenség divata. Ő ez által a' sajtószabadságnak akarna elemi iskolát nyitni, hol a' szabadelműsége és a' nyilt sisakkali föllépésre kiképezné magát 's a' piszko-lódás és aljas bírálás elkerültetnék. Az első rendbül egy tag azon észrevélt tevő, hogy a' censura ugyan rosz, de ollyan rosz, melly által nagyobb rosz-nak vétetik eleje. Egy tag a' 3dik rendbül mondá: Siéyes azt mondta egy-kor: „a' zendülés szép dolog, de később rosz emberek avatkoztak belé.“ A' sajtószabadság is szép dolog, míg rosz emberek nem avatkoznak belé. Ed-dig még nem találtak módot, melly által a' sajtószabadsággal járó féktelenségnek eleit vegyék. Ő sajtószabadságot akarna, de a' tapasztalást is meg kell hall-gatni. Egy követ a' nemesi rendbül ugy vélekedik, hogy a' népek mostani meltsége mellett a' könyvvizsgálás minden országban elkerülhetlen szükség mint szükséges rosz. — Egy másik tag véleménye szerint a' 2dik rendbül, az tagadhatlan, hogy a' sajtó politikai hatalom, de azon elterjedt nézet hibás, mintha a' jó és rosz sajtó küzdelmeibül fény és igazság állna-elő. Az ember természete szerint tökéletlen, és kis kora, azért neveltetésre van szüksége. A' nevelés mestersége nem abban áll, hogy büntessünk, hanem hogy távol tart-suk a' növendéket a' rosz benyomástul; a' gonosz szyreni ének jobban hat mint az igazság szava... A' censura eleit veszi a' rosznak, a' sajtótörvény bün-tetés által ó meg tőle; a' censura sok jót elnyom, a' sajtótörvény sok roszat nem bir akadályozni. Azért nem pártolja az indítványt. — Egy más követ a' 4ik rendbül küldőji levelét olvasá föl, miszerint Poroszország előtt nagy jövendő van és az a' sajtószabadság kiterjesztésében áll. Egy másik követ szerint a' nyil-ványosság elve a' rajnai tartományokban elkerülhetlen szükséggé lett 's föltéte-zi a' társadalmi állapot kifejlődését. Végre egy követ szerint a' negyedik rend-bül e' kérdés körül ugy tipegnek, mint a' macska forrótej körül. Abban min-denki megegyezik, hogy a' fenálló könyvvizsgálási rendszer igen korlátozza 's akadályozza a' szellemi kifejlődést, csak az elhárító eszközökben nem. Azt gátolni hogy gondolatinkat, érzelminket ne közöljük embertársinkkal, ollyan mint az amerikai magányrendszer, minek következtiben a' fogoly megőrjül. Ő teljes sajtószabadságot akar sajtótörvényvel. A' választmány indítványa 59 szóval 5 ellen elfogadtatott. —

Külföldi elegyhr.

Konstantinápolyban darab idő óta nem fordítanak kellő szigort a' vesz-tegintézetű idő kitöltésére, minek az lett következménye, hogy egy szent föld-rül jövő barát, utitársa a' vesztegintézetben dögvészben halván el, midőn on-nan kibocsátott, maga is elkapta, és megis halt benne. Mivel több olvasót osz-togatott ez el 's több levelet is adott illető helyére, és mivel a' dögvész Konstan-tinápoly minden részeiben mutatkozott, a' lakosok nagy aggodalomba estek, hanem a' hatóság sem mulasztotta el megtenni a' szükséges rendelkezéseket. —

Dunavizállás: aug. 31kén: 7' 10" 9" a' zerus felett.

szombat,

FOGLALAT

b. 'sa' v'én erd' kai ipa' bot

Ö es. ki titoknokot 's kevé; G ál letb. ünökei Nagy Sam ünökeivé ki Nikl Ferenc A' nm. n kics Györg renez boeskö Károly uya orsovai kir. János uyan kornokot, a' Mihály szósztisztartót há naszéki k. sz sóakna-tiszt pénztárnoki kalmazá.

Görög tanácsos, a' r des oktatói s gények nagy éltének legyiv Jövő k iskolában az tartatni, mire Perlaky Sám

Bud.

kereskedési meg „Kelet n forint. E' mu nyomait visel lanunk, hogy kat jogosítva get árul el a' lása többnyir nagy fontoss nyel, miket egészen kipó vid idő mulva jedni. — Gar megkapá's j pot, mellyne Kuthy Lajos rül jövő alkab főbül azon fu birván kiküzd tatott, koszor aztán azonna John Bull nem zajosan kíván va Schodelné voltak opera-sértő interme igen fényes hangos trombi száma is ta jainak érdem jegyeztetik m telen, minélfo tatására vélti vösség a' ma vésznöknek ta „A' nemzeti s Ignác a' m. t rabok felől es vidéki színész demia által ad